

UDK 821.163.4.09-31

Stručni rad

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

aleksandar.radoman@fcjk.me

***UNUTRAŠNJA STRANA VREMENA* MARIJANE TERIĆ**

(Marijana Terić, *Unutrašnja strana vremena*.

Fantastika u romanu Unutrašnja strana vetra Milorada Pavića,

Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje, 2016)

U ovome prilogu autor daje osvrt na knjigu Marijane Terić *Unutrašnja strana vremena*. Riječ je o monografiji koja predstavlja prerađenu verziju magistarskoga rada „Fantastika u romanu *Unutrašnja strana vetra* Milorada Pavića“. Seriozni naučni pristup Marijane Terić primijenjen u knjizi *Unutrašnja strana vremena* preporučuje ovaj naslov kao obaveznu literaturu ne samo studentima i profesorima južnoslovenske književnosti već i širem auditorijumu zainteresovanom za probleme savremene književnosti. Knjiga *Unutrašnja strana vremena* nesumnjivo je vrijedan doprinos recentnim književnoteorijskim i književnoistorijskim izučavanjima u Crnoj Gori.

Ključne riječi: *Milorad Pavić, Unutrašnja strana vetra, postmodernizam, fantastika*

U izdanju Fakulteta za crnogorski jezik i književnost iz štampe je izašla knjiga *Unutrašnja strana vremena* Marijane Terić. Riječ je o monografiji koja čini prerađenu verziju magistarskoga rada „Fantastika u romanu *Unutrašnja strana vetra* Milorada Pavića“, odbranjenoga pod mentorstvom prof. dr Save Damjanova na Filozofskome fakultetu u Nikšiću.

Marijana Terić se svojim dosadašnjim angažmanom u domenu nauke o književnosti predstavila javnosti kao autorica širokih interesovanja, s posebnim interesovanjem za književnost druge polovine XX vijeka i osobito proučavanje teorijskih pretpostavki poetika modernizma i postmodernizma u južnoslovenskim književnostima. Na tom tragu je i monografija *Unutrašnja strana vremena*, podnaslovom preciznije definisana nazivom magistarskoga rada.

Osvijetlivši fenomen fantastike u književnosti i posebno njegovu funkcionalnost u kontekstu poetike postmodernizma, Marijana Terić pristupila

je analizi fantastike u djelu Milorada Pavića, jednoga od kanonskih pisaca južnoslovenskoga postmodernizma. Već samim izborom romana *Unutrašnja strana vetra*, koji je u kritičkoj literaturi znatno manje eksploatisan u odnosu na *Hazarski rječnik*, i usmjerenjem na uže problemsko područje fantastike, tradicionalno zanemarivano u južnoslovenskome književnonaučnome diskursu, Marijana Terić pokazala je neophodnu istraživačku hrabrost da se upusti u tumačenje neizučenih i slabo osvijetljenih fenomena savremene književnosti. Rezultat tog postupka je teorijski i književnoistorijski zasnovana monografija kojom je ne samo ponuđen metodološki utemeljen obrazac analize fenomena fantastike već i pouzdanom metodologijom definisano mjesto i uloga Milorada Pavića u kontekstu poetike postmodernizma.

Pored uvoda, knjigu čine četiri poglavlja podijeljena na manje cjeline, potom zaključak, literatura, indeksi imena i pojmova i bilješka o autorki. U uvodu studije autorka ocrtava osnove poetike Milorada Pavića, autora koji je obilježio srpsku i južnoslovensku književnost kraja XX vijeka smjelim kompozicijskim rješenjima i kombinovanjem različitih pripovjednih strategija karakterističnih za poetiku postmodernizma. No u centru istraživanja Marijane Terić nalazi se analiza fantastike u Pavićevu romanu *Unutrašnja strana vetra*.

Prvo poglavlje knjige naslovljeno „Definisanje pojma fantastike. Odnos fantastičnog i realnog“ sačinjeno je od tri cjeline, „Phantastiké i mimesis“, „Korijeni fantastike u južnoslovenskoj književnosti“ i „Klasifikacija fantastične književnosti“, u kojima je autorka raščlanila osnovne pojmove i odnose vezane za fenomen fantastične književnosti, ponudila kratak istorijat njegova prisustva (i proučavanja) u južnoslovenskim literaturama te ponudila klasifikaciju toga fenomena. Svoja razmatranja autorka temelji na velikome korpusu relevantne literature posvećene fantastičnoj književnosti, prihvatajući već postojeće modele tumačenja, ali ih i modifikujući i dajući nova objašnjenja i time bogateći fundus literature posvećene fantastici.

Drugo poglavlje knjige, „Postmodernistička organizacija proznog tkiva u djelu Milorada Pavića“, sačinjeno je od tri cjeline („Postmodernistički mehanizmi stvaranja“, „Milorad Pavić: 'unutrašnja strana' teksta“ i „Recepcija proze Milorada Pavića“) i predstavlja neophodan uvod u djelo Milorada Pavića, odnosno u poetička načela spoljašnje i unutrašnje organizacije njegova proznog stvaralaštva. Autorka u tome poglavlju skicira one elemente Pavićeve (auto)poetike (višeslojnost teksta, sklonost kombinovanju različitih nivoa i narativnih strategija, receptivnu „otvorenost“ i sl.) koje su ga, na koncu, učinile osobenom pojavom u srpskoj i južnoslovenskoj književnosti druge polovine XX vijeka.

Ipak, s obzirom na temu magistarskoga rada iz koje je proizašla monografija, centralnim poglavljem knjige možemo smatrati četvrto poglavlje,

„*Unutrašnja strana vetra* ili roman o Heri i Leandru“. U okviru toga poglavlja nahode se posebne cjeline „Fantastika u prozi Milorada Pavića“, „Postupak ugradnje Pavićevih pripovjedaka u romanesknu strukturu 'Unutrašnje strane vetra'“, „Pripovijedačko tkanje u 'Unutrašnjoj strani vetra'“, „Žanrovsko određenje 'Unutrašnje strane vetra'“ i „Prostorno-vremenska tačka gledišta (Problem proticanja vremena u Pavićevom romanu)“. Kao što je vidljivo iz samih naslova, autorka nudi kompleksnu analizu Pavićeva teksta, ne zanemarujući niti jedan bitan segment njegove strukture. Tako je u centru njezina interesovanja ponajprije fantastika, ali ništa manje i kompozicija, žanr i prostorno-vremenski aspekt teksta. Pavićevu romanu autorka pristupa kao dvopolnome, „romanu o muškarcu i ženi“ u čijem je fokusu jedna od najpoznatijih antičkih legendi o ljubavi i smrti, ona o Heri i Leandru, što djelu daje svojevrsnu formu klepsidre, pa je u kritičkoj literaturi ovaj roman već ocijenjen kao „prostorno-vremenski model svijeta u kojem se prošlost i budućnost spajaju kao sadašnjost.“

Završno, četvrto poglavlje monografije naslovom „Karakterizacija likova. Intertekstualnost i citatnost“ upućuje na osnovne pravce interesovanja autorka. U njemu se, pored analize postupka modelovanja likova i osvjetljavanja fenomena (auto)citatnosti i metatekstualnosti u romanu, autorka osvrće i na procese simbolizacije teksta i ocrtava neke važne stilske osobenosti romana.

U zaključku monografije Marijana Terić sublimira saznanja proizašla iz pažljive analize Pavićeva romana *Unutrašnja strana vetra*. Hermeneutički zahvat kojem je autorka monografije podvrgla roman rezultirao je novim književnoteorijskim uvidima i uspješnim rasvjetljavanjem kompleksnoga tkiva Pavićeva romana. Kao jednu od pripovjednih novina Marijana Terić izdvaja svojevrsnu „otvorenost“ Pavićeva djela: „Uključivši čitaoca u središte svog umjetničkog procesa, autor ga je učinio koautorom djela, koji je obavezan da se suoči sa tekstom i sam pronađe izlaz iz literarne tvorevine u koju je dospio. To znači da 'tekst nije konačan u svojoj formalnoj dovršenosti. Njemu smisao daje svako novo čitanje.' Smisao teksta zapravo leži u čitačevoj imaginarnoj kompetenciji.“

Kad se sagleda u cjelini monografija *Unutrašnja strana vremena* Marijane Terić, ocjena koju je izrekao njen recenzent Sava Damjanov nameće se kao pouzdan parametar za njeno vrednovanje: „Studija mr Marijane Terić 'Unutrašnja strana vremena' (nastala kao magistarski rad) ukazuje na ključne poetičke premise romana, kao i na osnovne elemente i tehnike Pavićevog romanesknog postupka i tako daje pregled relevantnih kritičkih i teorijskih stavova o fenomenu fantastičke književnosti, ali i o recepciji ovog dela Milorada Pavića, što uz neophodan osvrt na piščevu autopoeitiku, pruža uvid u mogućnost čitanja ovakvog tipa teksta i pomera interpretativne modele ka novim izučavanjima.“

Seriozni naučni pristup Marijane Terić primijenjen u monografiji *Unutrašnja strana vremena* preporučuje ovaj naslov kao obaveznu literaturu ne samo studentima i profesorima južnoslovenske književnosti već i širem auditorijumu zainteresovanom za probleme savremene književnosti. Knjiga *Unutrašnja strana vremena* nesumnjivo je vrijedan doprinos recentnim književno-teorijskim i književnoistorijskim izučavanjima u Crnoj Gori.

Aleksandar RADOMAN

MARIJANA TERIĆ'S UNUTRAŠNJA STRANA VREMENA
(Marijana Terić, *Unutrašnja strana vremena. Fantastic elements in*
„Unutrašnja strana vetra“ by Milorad Pavić, Fakultet za crnogorski
jezik i književnost, Cetinje, 2016)

In the present paper the author reviews the book by Marijana Terić entitled *Unutrašnja strana vremena* (*Inside of Time*). The book is an adapted version of a master thesis entitled „Fantastic elements in *Unutrašnja strana vetra* by Milorad Pavić“. The serious research approach utilized by Marijana Terić in the reviewed book makes it a very interesting material for students and professors of south Slavic literature, but also for the general public interested in modern literature. As such, *Unutrašnja strana vremena* is a valuable contribution to recent literary theory and literary history studies in Montenegro.

Key words: *Milorad Pavić, Unutrašnja strana vetra, postmodern, fantastic elements*